

MAHFRID HEITING

CZECH AND SLOVAK PHOTO PUBLICATIONS 1918-1989

PETR FOUBAL · JAMES STEERMAN · THOMAS WIEGAND

CZECH AND SLOVAK
PHOTO PUBLICATIONS
1918-1989

PHOTO PUBLICATIONS
VOTĚCH LAHOŤA · JANA MADOŤA

STEIDL

Contents
Obsah

Czechoslovakia, Photography and the Czech and Slovak Photo Publications Československo, fotografie a fotografické publikace	8
Sokol Slets and Communist Spartakiads Sokolské slety a komunistické spartakiády	30
Photo Publications 1920-1939 Fotografické publikace 1920-1939	58
The Perfection of Sheet-Fed Gravure Printing: V. Neubert and Sons in Prague - Smichov Dokonalost archového hlubotisku: V. Neubert a synové, Praha - Smichov	96
Josef Sudek - The Poet with a Camera Josef Sudek - Básník s fotoaparátem	132
The Protectorate of Bohemia and Moravia 1939-1945 The Nazi War Crimes at Terezín and Lidice Suppression, Destruction and Liberation Protektorát 1939-1945 Nacistické válečné zločiny - Terezín a Lidice Útlak, zkáza, osvobození	194
The Third Republic and the Ascent of Communism 1945-1949 Třetí republika a vzestup komunismu v Československu 1945-1949	254
The City Photobook and the Book as Export for Hard Currency 1950-1989 Město ve fotografické publikaci jako dobrý zdroj valut v období 1950-1989	290
Photo Publications 1950-1989 Fotografické publikace 1950-1989	352
The Walls and the Books of Josef Koudelka Zdi a knihy Josefa Koudelky	432
Index Rejstřík	510

**Josef Sudek –
The Poet with a Camera**
**Josef Sudek –
Básník s fotoaparátem**
Vojtěch Lahoda

At the end of the 19th century, the population of Prague was 16,000 people, and an hour east of Prague, an centre of Czech modern photography. The reason was that in 1896 two great photographers, Josef Sudek and Jaromír Funke, were born here. Another important Czech photographer and writer on photography, Eugen Wiškovský (1888-1964), taught at a secondary school here for more than twenty years. Funke was one of his pupils. A year after him, Josef's sister Božena was born in the nearby town of Nové Dvory, where their parents had settled. Trained as a photographer and retoucher, she became an assistant in her brother's studio in 1930. Josef was trained as a book-binder (finishing his apprenticeship in 1913), skills he was later able to draw on when mounting his photographs. In about 1911, at the age of fifteen, he began photography. At first, he was under the influence of the fashionable styles of pictorialism and impressionism. In the same spirit, he made the hand-signed series *Praha: Deset náladových fotografií* (Prague: Ten photographs) in the first half of the 1920s, and published by the Ústřední státní ústav grafických umění v Praze (Central Graphic Art Institute in Prague). He began to work at the Družstvo a začal vytvářet knihy, které se staly jeho největšími úspěchy. He began to work at the Družstvo a začal vytvářet knihy, které se staly jeho největšími úspěchy.

Cover of the catalogue *List of Books by the Publishing House Melantrich, 1930*, for which Sudek started to work in 1929

At the beginning of the twentieth century, Kolin, a Bohemian town of 16,000 people, on the River Elbe, an hour east of Prague, became a centre of Czech modern photography. The reason was that in 1896 two great photographers, Josef Sudek and Jaromír Funke, were born here. Another important Czech photographer and writer on photography, Eugen Wiškovský (1888-1964), taught at a secondary school here for more than twenty years. Funke was one of his pupils. A year after him, Josef's sister Božena was born in the nearby town of Nové Dvory, where their parents had settled. Trained as a photographer and retoucher, she became an assistant in her brother's studio in 1930. Josef was trained as a book-binder (finishing his apprenticeship in 1913), skills he was later able to draw on when mounting his photographs.

In about 1911, at the age of fifteen, he began photography. At first, he was under the influence of the then fashionable styles of pictorialism and impressionism. In the same spirit, he made the hand-signed series *Praha: Deset náladových fotografií* (Prague: Ten mood photographs) in the first half of the 1920s, and published

by the Ústřední státní ústav grafický v Praze (Central State Graphic Art Institute in Prague). And in 1928 he began to work for the Družstevní práce, an arts and crafts cooperative that also published books and magazines. He provided photographs to advertise their books, and also photographed their design products, which they produced and sold under the direction of a leading Czech designer, Ladislav Sutnar (1897-1976). It was in the same year that

Panorama and Žijeme, two important cultural magazines in the 1920s and 1930s, both published by the cooperative *Družstevní práce*, for which Josef Sudek regularly contributed photographs for covers and lead stories

Sudek published a limited-edition portfolio of fifteen photographs at Družstevní práce. Entitled *Svatý Vít* (Saint Vitus), the portfolio was graphically designed by Emanuel Frynta in 120 numbered and signed copies, and was accompanied by an essay by Jaroslav Durych (published in English in the Torst edition of *Saint Vitus's Cathedral*, 2010 (183)). Sudek was fascinated by the majesty of the sacred Gothic spaces, and particularly by the disorder and 'still lifes' made by the craftsmen as they worked to finish the church at that time. His photographs from the work there occasionally bear the features of pictorialism, but some photos reveal Sudek's interest in chaos and indeterminateness, which come to a peak in the photographs from his own studio and in the *Labyrinths* series. Already in 1928, he was successfully publishing his works in *Panorama* (first published in 1923) and later also in *Žijeme*, the two monthly magazines published by the Družstevní práce, including portraits, reportage from its accounting department and bookbinding department (subject matter that must have been close to his heart). At a time when his renown as a photographer was growing, Sudek was basically taken away by Družstevní práce from Melantrich, an important Czech publishing house that was very interested in his work. His friend, the painter František Tichý, worked for Melantrich.

Cover of the catalogue *List of Books by the Publishing House Melantrich, 1930*, for which Sudek started to work in 1929

Covers of *Československo - Praha, Natural Artistic and Historical Monuments* – published and printed by Melantrich in 1929 – first in seven fascicles and followed in book form – it was Josef Sudek's first major documentation of Prague

From the very beginning of his career, Sudek photographed Prague. In 1929, Melantrich published seven booklets about the country, its history and geography. The series is entitled *Československo: Přírodní, umělecké a historické památky*, and its first booklet is about Prague. Sudek also published his photographs in the Melantrich catalogue for 1930, *Seznam knih nakladatelství Melantrich* (p. 133).

His photographs here include illustrative landscapes, and also portraits of artists, for example, the novelists Vladislav Vančura, Jiří Mahen, Marie Majerová, Jarmila Glazarová, Petr Jilemnický, and Ivan Olbracht, the poets Josef Hora, František Halas, Jaroslav Seifert, Konstantin Biebl, Vladimír Holan, and Jindřich Hořejší, and also the writer and painter Josef Čapek (basically the Czech literary elite of the interwar period). From 1929 to 1939, when Sutnar was an adviser to the sales and production departments of the *Družstevní práce*, its sales and exhibition branch, *Krásná jizba* (Beautiful room), became a pioneer in the development of Functionalist design in this country. Sutnar created highly successful designs for typography, books (including their covers), and also for posters, which also used Sudek's photographs. In *Panorama, kulturní zpravodaj* (*Panorama*, an arts bulletin, 4, 1930), Sudek published photographs of cleverly arranged tableware designed by Sutnar and many other *Družstevní práce* products, including their books. In 1935, Sutnar, together with Funke, put together the book *Fotografie vidí povrch* (*Photography sees the surface*), published in Prague by the *Státní grafická škola* (85), which, in the view of the photography historian Antonín Dufek, is the only Czechoslovak book in the styles of New Objec-

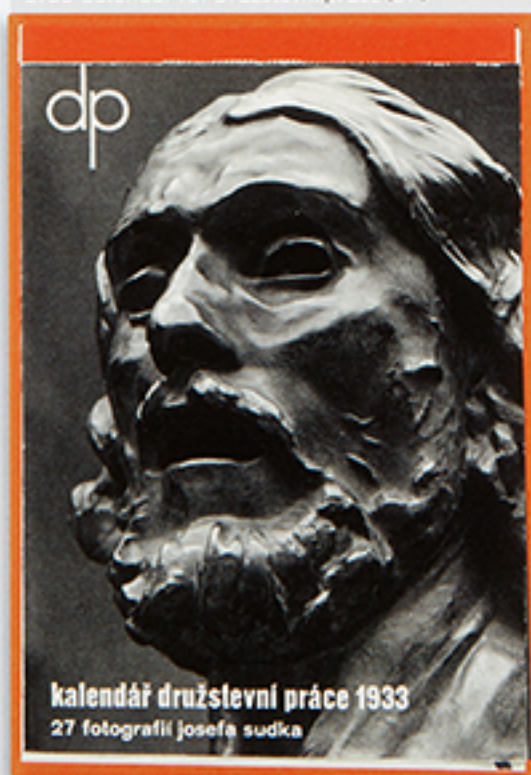
tivity and Functionalism. Sudek's photographs are published here too. He also published a photo report on the manufacturing of bouclé carpets. (*Žijeme*, vol. 1, 1931, no. 3, cover and pp. 69, 70, 72; *Panorama, kulturní zpravodaj*, 1-12, 1931). There are also photographs of modern architecture, which are in the same spirit as Funke's *New Architecture* series.

Working with *Družstevní práce* enabled Sudek to mount his first solo exhibition, which was held in the rooms of the *Krásná jizba*, U Prašné brány 3, of the Municipal House, Prague, in 1932. The poster for the exhibition was designed by Tichý.

At that time in Prague it was still quite unusual to hold a solo exhibition of photographs. This was noted by the journalist and photographer Pavel Altschul (1890-1944): *A solo exhibition of works by an artist-photographer is something new in this country. No one is more suited for it than Josef Sudek, who has introduced this novelty and has thus helped to clear*

the way for Czech photography (Altschul 1932, p. 183). At the end of 1932, a successful year for Sudek, *Družstevní práce* commissioned 26 photographs from him for their 1933 calendar. It was, according to the photography historian Anna Fárová, a 'great photographic event' because it was the first time that art photography was used for commercial purposes, *Sudek*, p. 57, (p. 136). The calendar, published in 10,000 copies in December 1932, was printed in photogravure by the printing house of Václav Neubert. Its graphic design and the selection of photos were Sutnar's. Its main purpose was to be an artistic publication at a low price, and in that it succeeded entirely. The publisher included in the calendar

1933 Calendar for *Družstevní práce* (DP)

four photos that Sudek had made for Družstevní práce advertisements.

Encouraged by the success of Sudek's calendar, Družstevní práce decided to publish for Christmas 1933 a set of Sudek postcards with Christmas subject matters *Vánoce 1933*, (p. 137). Almost shockingly simple and even austere, it put many customers off. Rather than an idyllic vision of Christmas, Sudek applied here his conception of photographic New Objectivity in combination with minimalism, simple composition tricks, but even bold ideas, which he had doubtless already tried out in the photos for Družstevní práce advertising. Sudek also created a catalogue of Krásná jizba products (*Obrázkový přehled umělecko-průmyslových výrobků "Krásné jizby"*, Prague: Družstevní práce, [c. 1932]). Undoubtedly it was thanks to his photographs for Družstevní práce that Sudek was offered to make photographs for the catalogue of the Sandrik company in Slovakia, whose cutlery was designed, for example, by Bohumil Južnič and Ladislav Sutnar.

Prague continued to be a key source of topics for Sudek. In 1931, he made aerial views of Prague for the calendar of the Orbis agency, entitled *S upřímným přáním k Novému roku* (Best wishes for the New Year; Prague: Orbis, 1931). In 1941, Sudek offered 100 photographs to the Sfinx publishing house for a book called *Pražský hrad* (Prague Castle), which could not be published until autumn 1945, after the German occupation. In 1947, it was published in English, and again in Czech (121, 122). In 1939, Sudek published *Práze 1939*, in a mere 150 copies, privately financed by F. J. Müller (p. 141). At the beginning of the German occupation,

Josef Sudek: Vánoce 1933

DP

12 Christmas Cards for Družstevní práce (DP), 1933

STOLNÍ PŘÍBORY • TAFELBESTECKE
COUVERTS DE TABLE • TABLE-SETS

SANDRIK

Sales brochure for the table-sets from Sandrik, cover design by Ladislav Sutnar, ca. 1935

such low print runs could obviously not satisfy the demand to own something that made reference to Czech statehood, of which Prague and particularly Prague Castle were symbols. Sudek's photographs defied the times, by escaping to old streets of Prague, the cathedral of St. Vitus, and history, which, in addition to the fateful watersheds, also meant hope. Sudek's obsession with Prague peaked during the German Protectorate, at this time of "historical night" (Mlčoch 2001), during the total blackout, actual and symbolic, of the city. At this time he often photographed at the Castle. Particularly after the Liberation, in the second half of the 1940s, there was a great hunger for photographs of Prague with a certain melancholic tone, and this was fully satisfied by Sudek's photographs. They appeared in books like Rudolf Rouček's *Pražský hrad*, 1945 (121); Arne Novák's *Prague Baroque*, 1947 (123), and Emanuel Poche's *Karlův most*, 1961 (136), in which Sudek expressed his love for Baroque sculpture.

In 1947, Sudek published his first book abroad. Published by Lincolns-Prager, London, the book, entitled *Magic in Stone* (127), contains 113 photos of the most distinctive historic

Christmas card for Ing. Václav Havel, 1935

MNOHO ŠTĚSTÍ V NOVÉM ROCE

PŘEJE

ING. VÁCLAV HAVEL

Cover photographs by Sudek for the avant-garde magazine *EVA* – fashion and culture for the “educated women”, 1930, printed by Melantrich

sites at Prague Castle, from the Basilica of St. George to the Cathedral of St. Vitus, and the Summer House of Queen Anne (with text by the architectural historian, Martin S. Briggs, a specialist on the Baroque). Evidence of the success of these publications devoted to Prague is the re-edition of Rouček's *Pražský hrad*, 1947 (122), in a print run of 5,000 copies, just like the first edition. This was followed by another book, *Praha*, 1948 (130), with text by the great Czech poet Vítězslav Nezval (1900-1958), a preface by the historian Arnošt Klíma, and short translations in Czech, Russian, and English, this time in a print run of 22,200. In that same year, Sudek contributed to another Prague Castle book, Adolf Wenig's *Náš Hrad* (Our Castle), 1948 (128, 129). After Sudek's death, a collection of poems by Nezval, *Pražský chodec* (Prague Flâneur), 1981 (149). The culmination of Sudek's interest in Prague – and not only Prague Castle abounding in history and spirituality, but also the dimly lit streets of the Lesser Town, Prague parks and gardens, out-of-the-way places, Prague islands, and even the outskirts, where the tram lines end – appears in the breakthrough publication with text by his friend the poet Jaroslav Seifert (1901-1986), *Praha panoramatická*, 1959; published in German, French,

Cover photograph of a promotional flyer for *Družstevní práce*, 1933; Cover photograph of the magazine *Typografia*, No. 1, 1935

Spanish, Italian, and in English as *Prague Panoramic*, 1992 (132-134). The book is in an unusual horizontal format of panoramas, which Sudek had begun to make in the mid-1940s. The print run of 15,000 copies is evidence that the publisher was aware of the growing interest in Sudek's work. The photography historian Jan Mlčoch has described the publication as 'the most grandly conceived Czech photography book of the period' (Mlčoch 2016, p. 58).

From the time he published the exhibition catalogue of the sculptor and painter Emanuel Fama in 1930 (*Emanuel Fama*, 1930 (116)), Sudek began to contribute photographs of artists' works to books and catalogues. For instance, he again contributed photos to Fama's 1950 catalogue. He also befriended a number of artists, including Emil Filla, Josef Wagner, and Hana Wichterlová, and even supported some of them, like František Tichý and Andrej Bělocvětov, by simply giving them money or by purchasing their paintings, drawings, and sculptures. A number of artists settled with Sudek not only financially but also by giving him their paintings or drawings in exchange for his photos. Thus was built Sudek's collection of Czech modern art. From 1930 to 1945, he collected more

Double page from the private home of T. G. Masaryk, published in 1938 with photographs by Sudek

Cover photographs of product catalogues for Družstevní práce (DP) 1931 and 1932

than a thousand paintings, drawings, and sculptures, stamping many of the works 'Sudek's Gallery'. The artists whose works he had the most of were František Tichý (1896-1961) and Jan Benda (1897-1967). After Sudek's death, the collection was bequeathed to the National Gallery in Prague and the Gallery of Modern Art in Roudnice nad Labem. The photographs illustrating Anna Masaryková's book about the sculptor Josef Mařatka (1874-1937), published in 1958 (p. 141), were exclusively by Sudek. In the 1970s, he photographed the works of the sculptor Stanislav Hanzík (b. 1931) for the exhibition catalogue put together by Čestmír Berka, *Malé bronzы a cíny Stanislava Hanzíka* (Small bronzes and tin sculptures by Stanislav Hanzík), published by Galerie Dila, 1972 (141).

Cover of a calendar for 1946, documenting the destruction of war, all photographs by Josef Sudek

The wide range of Sudek's work in the early 1930s is demonstrated by his photographs of industrial architecture in the promotional booklet *Stavba druhé třetiny Pražské obecní plynárny v Michli, 1929-1930* (The building of the second third of the Prague Municipal Gasworks in Michle, 1929-1930), published 1931 (118). Sudek was particularly interested in modern architecture, pictures of which he published now and then in *Žijeme*. He intensively photographed the transformation of Hradec Králové into a modern city, much of whose architecture was the work of Josef Gočár (Kubiček and Wirth 1939). Sudek also worked for Václav Maria Havel (the father of the future President of Czechoslovakia and then the Czech Republic, Václav Havel), for whom he made Christmas cards (*Vánoční přání od Ing. Václava Havla, Prague, Ing. Václav Havel, [1935]*). Havel built, among other things, the residential district at Barrandov together with the large restaurant and swimming pool Barrandov Terraces, which Sudek also photographed.

It is no coincidence that Družstevní práce published *Panorama, kulturní zpravodaj*, with the then new technology of photogravure, which was perfected in Bohemian by the publisher Václav Neubert in the Prague district of Smíchov (*Panorama, kulturní zpravodaj, 1-10, 1933; Panorama, kulturní zpravodaj, 1-10, 1934*). Photogravure made it possible to reproduce photographs in a larger range of tones.

Prime examples of this are Sudek's photos for Miloš Bloch's *Fotografie v reklamě a Neubertův hlubotisk* (Photography in advertising and Neubert photogravure, 1933 (88) and, a year later, for a larger book,

by the photographer and film maker Alexander Hackenschmied, *Typografia: O fotografii a hlubotisku* (Typography: Concerning photography and photogravure), 1935 (p. 138). It is also interesting how often Sudek contributed photographs to publications about the printing technologies of lithography and offset, which preceded photogravure. It is almost as if he were paying tribute to the founders of modern printing, who enabled the transfer of reproduced pictures, including Alois Senefelder, who invented lithography (Hašek et

Cover of the commemorative book *Praze 1939*, privately published by F. J. Müller, 1939; Cover of *Pražské gotické kostely* (Gothic Churches of Prague), published by Antonín Kovanda, 1946

al. 1959), Karel Václav Klíč, a Czech painter, photographer, and one of the inventors of photogravure and rotogravure, and Jakub Husník, the inventor of halftone photograph, photogravure and the collotype (Hašek 1959).

In the second half of the 1930s, Sudek again purposefully returned to portrait photography. This time, to mark the twentieth anniversary of the birth of the Czechoslovak Republic, he provided photographs for a book with text by the historian of literature Albert Pražák (1880-1956) about the first President of Czechoslovakia Tomáš Garrigue Masaryk, 1938 (p. 138) (Prague: Družstevní práce, 1938).

From the 1920s, Sudek was systematically developing an interest in music. After the Second World War, he used to host informal gatherings in his studio, to which music-loving friends were invited. He gradually moved from Renaissance and Baroque music to serious modern music, and developed a special love for the music of Leoš Janáček. In 1971, Sudek published a set of photographs of Janáček's native Hukvaldy. The photos are of places where Janáček liked to go for walks or simply rest titled *Janáček - Hukvaldy*, 1971 (140).

Beginning in 1956, Sudek published series and selections of photographs either as independent books or as exhibition catalogues.

His first substantial monograph was published by Lubomír Linhart, a Communist critic and theorist of socially engaged photography between the two world wars *Josef Sudek Fotografie*, 1956 (131). Linhart's book was a milestone. For the first time, Sudek was presented as a 'total' photographer whose way of seeing was so unusual that it would, according to Linhart, be no exaggeration to call him a world-class photographer. With this book, Sudek rose to the summit of photography and began to be called a 'poet-photographer' (Jeffrey 2016, p. 32). The book contained almost everything that made Sudek what he was: the landscapes along the River Elbe, what where then the outskirts of Prague in Nusle, the streets of Prague, the quay on the River Vltava, photographs of the Prague soldiers' home called the Invalidovna, and St. Vitus's Cathedral, portraits of artist-friends, a cobweb covered in hoarfrost, winter in the park, Janáček's Hukvaldy, the Mionší primeval forest in the Beskydy mountains, the Lesser Town cemetery, the window of his studio, still lifes with glasses, an egg, a conch, or the almost surrealist arrangement of glass eyes on a pane of glass.

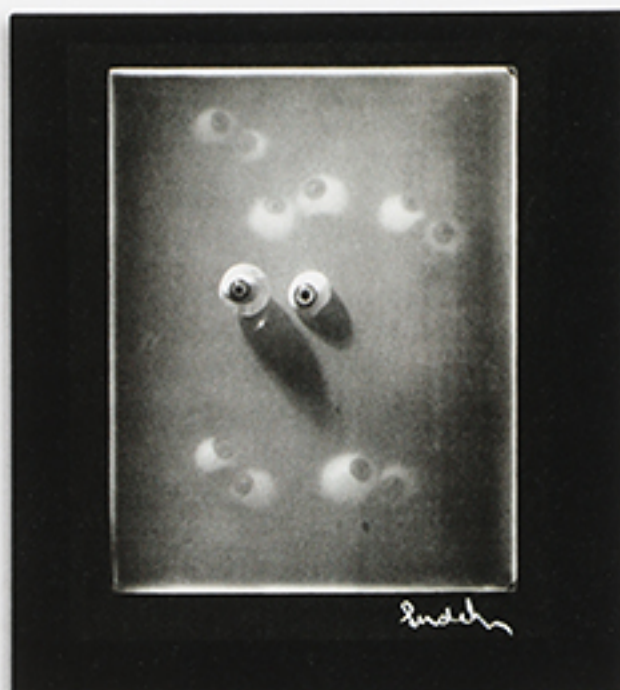
Jan Řezáč, a book editor who befriended Sudek, initiated many of his publications and exhibitions. From 1953 to 1971, Řezáč was editor-in-chief and later manager of the Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění (State publishing house of belles-lettres, music, and art - SNKLHU) Sudek contributed

Cover and double page from *Josef Mařatka*, published in 1958. Sudek befriended many leading sculptors and photographed their work. His lighting technique made their work come to "life" (see also page 143: Emanuel Famiřa)

to several of the publications published during this time. Artia published the first book exclusively of Sudek's works which was for export *Sudek*, 1964 (139). Artia was part of the state-owned Czechoslovak export enterprise of the same name, and was the only publisher in the country to specialize in books for export about the arts in Czechoslovakia, and therefore published only in foreign languages. An important exhibition of Sudek's works was organized at the Museum of Decorative Arts in Prague in 1976, the year of his death, by Fárová. To accompany the exhibition, she published a small but important catalogue designed by her husband Libor Fára, a respected graphic artist *Fotograf Josef Sudek*, 1976 (143).

After Sudek's death, exhibitions of his works were held with increasing frequency, but so too were portfolios and publications made on single topics of his work. This was also because the Museum of Decorative Arts in Prague had acquired a large part of Sudek's estate, particularly his art photographs, as a gift from Božena Sudková (*Josef Sudek - Zahrady*, 1981 (p. 142) Prague and Liberec: Uměleckoprůmyslové

Cover of the catalogue for the retrospective exhibition at the UMRUM (Decorative Arts Museum) in Prague, 1976, organized by Anna Fárová – designed by Libor Fára

museum and Okresní kulturní středisko, 1981, and Jan Mlčoch and Zdeněk Kirschner's *Josef Sudek doma*, 1995 (152). In the Sudek exhibitions at the Museum of Decorative Arts in Prague, especially in the 1980s, Zdeněk Kirschner, the head of the commercial art and photography department, played an important role. He had known Sudek since the 1950s. In 1982, he edited *Josef Sudek: Výběr fotografií z celoživotního díla* (A selection of his life's work) in 1982 (148), accompanied by an essay of Kirschner's. The book was published by *Panorama* in Prague. Sudek, however, did not live to see this work of synthesis, because he died in 1976.

Though Fárová was dismissed from her job at the Museum of Decorative Arts in 1977 for having signed the Charter 77 human rights declaration, she thus ended up with the time she needed to organize Sudek's estate and to gain a vast knowledge of his life and work. And, in 1983, during the years of consolidated hard-line Communist rule after the crushing of the Prague Spring reform movement in August 1968, she was able to publish a book in Italy, with 57 Sudek photographs, *I Grandi Fotografi*, 1983 (151). After the Changes beginning in late 1989, she could make good use of her profound, intimate knowledge of Sudek at a number of exhibitions and publications abroad for the various editions of *Josef Sudek. The Poet of Prague*, published by Aperture in New York and its co-publishers in London, Paris and Tokyo. With Manfred Heiting she helped organize the exhibition and publication of *Josef Sudek - The Pigment Prints 1947-1954*, (162-164) which were shown in Arles in 1994 and in New York, in 1995. But her magnum opus was *Sudek*, published by Torst in 1995 (169). At the time it was the most thorough synthesis of his life and works. German and English versions were published by Gina Kehayoff, in 1998 (170).

Sudek's interest in the panoramic format was focused on the region of north Bohemia, devastated by coal mining, and was made a topic in a portfolio with text by the poet and artist Emil Juliš (1920-2006),

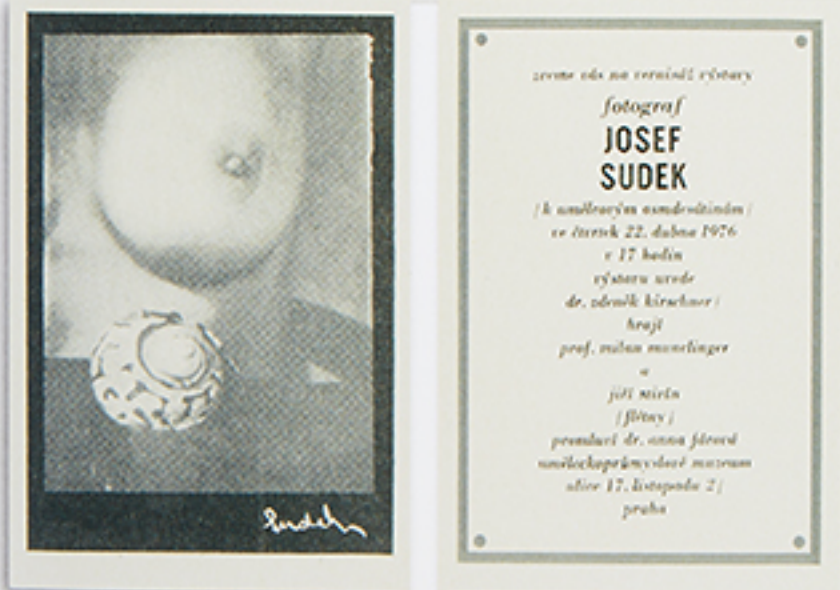
Cover of the Sudek portfolio, published by *Panorama*, as No. 1, in the series 'Profiles from the Work of Czechoslovak Photography' in 1980; Cover of the promotional presentation folder *Josef Sudek - Zahrady*, published by the Museum for Decorative Art in 1981

Mostecko/Humboldtka, published around 1995 (165) in a print run of 2,000 copies. Sudek's photos from this region were first published in a catalogue of the Galerie výtvarného umění, in Litoměřice, with the apt title *Smutná krajina (Sad Landscape)* in 1999 (176), containing articles by Antonín Dufek, Bohdan Kopecký, and Dalibor Kozel. It was republished in 2004 by Kant (177).

In 2007, Torst began publishing volumes of Sudek's work, compiled according to subject matter, various series, and genres. This long-term project was launched by Fárová, together with the publisher. Before her death in 2010, she succeeded in writing an essay for *The Window of My Studio* and helped to select the photographs for the other six volumes. Published in Czech and English editions, they are entitled *Portraits*, 2007 (179), *The Window of My Studio*, 2007 (178), *Still Lifes*, 2008 (180), *The Advertising Photographs*, 2008 (181), *Mionší Forest*, 2009 (182), *Saint Vitus's Cathedral*, 2010 (183), and *Labyrinths*, 2013 (184). When, in 2001, the writer on photography Ian Jeffrey published a small-format book about Sudek in the Phaidon's prestigious 55 series of the most important photographers, Sudek's world renown was confirmed. Each book of the edition contains 55 photographs, presented chronologically, which help to tell the story of the photographer. Further confirmation of the international impact of the 'poet with a camera' (Shallcross 2004) was the large exhibition, held in the Jeu de Paume art centre, Paris and at the National Gallery of Canada, Ottawa, 'The Intimate World of Josef Sudek', both in 2016 (188).

Front and back of the invitation to Sudek's retrospective exhibition at the UMPRUM (Decorative Arts Museum) in Prague; the opening was on April 22nd, 1976

Bibliographical notes

Altschul 1932

Pavel Altschul, 'Fotograf Josef Sudek', *Žijeme*, vol. 2 (1932), no. 6, p. 183.

Briggs 1947

Martin S. Briggs, *Josef Sudek: Magic in Stone*. London: Lincolns-Prager, 1947. 113 photographs.

Denkstein et al. 1958

Vladimír Denkstein, Jana Kybalová-Káčlová, and Zorošlava Drobná, *Lapidarium Národního musea, sbírka české architektonické plastiky XI. až XIX. století*, Prague: SNKLHU, 1958.

Fárová 1983

Anna Fárová, *Josef Sudek*. Milan: Gruppo Editoriale Fabbri, 1983.

Fárová 1995

Anna Fárová, *Josef Sudek*. Prague: Torst, 1995. (With a long abstract in English.)

Fárová 1996

Album Josef Sudek 1896-1996, Prague: Josef Sudek Foundation, 1996. Printed in 100 copies.

Hanzík 2016

Stanislav Hanzík, *Fotograf ve dvoře vpravo: vzpomínání sochaře Stanislava Hanzíka na fotografa Josefa Sudeka*. Tetín: Sdružení svaté Ludmily, [2016]. 10 unnumbered pages.

Hašek 1959

Josef Hašek, *Moderní ofsetová deska*. Prague: Grafotechna, 1959.

Hašek et al. 1959

Josef Hašek, Stanislav Souček, Alois Hlava, and Pavel Kosina, *Senefelder a Praha – k 125. výročí smrti vynálezce litografie*. Prague: Sdružení podniků polygrafického průmyslu a Odborový svaz zaměstnanců školství, vědy, umění a tisku, 1959.

Jeffrey 2016

Ian Jeffrey, 'Bohemian Odyssey: Josef Sudek's Publishing Projects', in Ann Thomas, Vladimír Birgus, and Ian Jeffrey (eds.), *The Intimate World of Josef Sudek*, Ottawa and Paris: Canadian Photography Institute of the National Gallery of Canada and Jeu de Paume, 2016, pp. 26-39.

Jůza 2002

Jiří Jůza (ed.), *Svět tance Jiřího Jašky a Josefa Sudeka: Galerie výtvarného umění v Ostravě 9.4.-1.6.2002, Muzeum Prostějovska v Prostějově 6.6.-21.7.2002*. Ostrava: Galerie výtvarného umění v Ostravě, 2002. [33]

Kubiček and Wirth 1939

Alois Kubiček and Zdeněk Wirth, *Hradec Králové, město českých královen, město Ulrichovo*. Hradec Králové: Společnost Královéhradecká, 1939.

Linhart 1956

Lubomír Linhart, *Josef Sudek: Fotografie*, Prague: SNKLHU, 1956.

Masaryková 1958

Anna Masaryková, *Josef Mařatka*, Prague: SNKLHU, 1958.

Mlčoch, 2016

Jan Mlčoch, 'The Mounted Photographs', in Ann Thomas, Vladimír Birgus, and Ian Jeffrey (eds.), *The Intimate World of Josef Sudek*, Ottawa and Paris: Canadian Photography Institute of the National Gallery of Canada and Jeu de Paume, 2016, pp. 57-65.

Shallcross 2004

Gillian Shallcross (ed.), *Josef Sudek: Poet with a Camera*, Boston, Mass.: Museum of Fine Arts, 2004.

Sudek 1996

Josef Sudek: ze sbírky Miroslava Khola. Břeclav: Moraviapress, 1996. 80, [14]

Thomas et al. eds. 2016

Ann Thomas, Vladimír Birgus, and Ian Jeffrey (eds.), *The Intimate World of Josef Sudek*, Ottawa and Paris: Canadian Photography Institute of the National Gallery of Canada and Jeu de Paume, 2016.

Note to the reader

During the work on this chapter Vojtěch Lahoda fell seriously ill and unfortunately he was not able to see and review all the final illustrations used in his text. He also could not correct the final text himself. I have tried to include his views and intentions as best as was possible and based on facts available to both of us and I hope that the outcome would get his approval.

Kolín, šestnáctitisícové město na Labi hodinu vlakem na východ od Prahy, se stává počátkem dvacátého století centrem české moderní fotografie. V roce 1896 se zde narodili Josef Sudek a Jaromír Funke, s Kolínem byl spjat rovněž Eugen Wiškovský, který zde učil na gymnáziu více než dvacet let a jeho žákem byl mj. Funke. Rok po Josefovi se nedaleko v Nových Dvorech, kde se Sudkova rodina usadila, narodila sestra Božena, která se vyučí fotografistkou – retušérkou a stane se mnohem později od roku 1930 pomocnicí v bratrově ateliéru. Josef se vyučil knihařem (1913), což později využije nejen při adjustaci svých fotek. Kolem roku 1911 patnáctiletý mladý muž začíná fotografovat. Nejprve je pod vlivem módního piktorialismu a náladové fotografie. V první polovině dvacátých let vydává v tomto duchu sérii snímků *Praha: Deset náladových fotografií*, vlastnoručně signovaných a vydaných Ústředním státním ústavem grafickým v Praze. V roce 1928 začal pracovat pro vydavatelství Družstevní práce (DP), kterému dodával reklamní fotografie do knih z produkce nakladatelství. Fotografoval i designové výrobky, které DP produkovala a prodávala pod vedením Ladislava Sutnara. V Družstevní práci Sudek vydal ve stejném roce bibliofilské portfolio patnácti fotografií pod názvem *Svatý Vít* v úpravě Emanuela Frinty ve sto dvaceti číslovaných a podepsaných výtiscích s textem Jaroslava Durycha. Sudka fascinovala vznešenost gotických sakrálních prostor, zvláštní nepořádek a pracovní zátiší, které nacházel po řemeslnících, pracujících na dokončení chrámu. Fotografie z dostavby pražské katedrály nesou místy znaky piktorialismu, v některých snímcích se však projevuje Sudkův zájem o chaos a neurčitost, který vyvrcholí v jeho fotografiích z vlastního ateliéru nebo v cyklu *Labyrinty*. Již v roce 1928 se uplatnil v časopisech *Panorama* a *Žijeme*, které DP vydávala, fotografickými portréty, reportážními fotografiemi z účtárny podniku a z oddělení knihařských vazeb, což muselo být Sudkovi, vyučenému knihaři, obzvlášť blízké. *Družstevní práce* v podstatě přetáhla Sudka, jehož věhlas coby fotografa vzrůstal, jinému nakladatelství, Melantrich, které se o Sudkovy služby výrazně zajímalo. Pro Melantrich pracoval Sudkův přítel, malíř František Tichý. (Fárová 1995, s. 51).

Od samého počátku své kariéry Sudek fotil Prahu. Nakladatelství Melantrich vydalo v roce 1929 sedm sešitů vlastivědy věnované rodné zemi, *Československo: Přírodní, umělecké a historické památky*, a to první díl, zaměřený na Prahu. Sudek uveřejnil rovněž své fotografie v publikaci *Seznam knih nakladatelství Melantrich* (Praha – Smíchov, Melantrich a.s., 1930).

Do časopisů *Panorama* a *Žijeme* nakladatelství Družstevní práce Sudek přispíval ilustracemi krajinami, ale také portréty umělců, například spisovatelů Vladislava Vančury, Jiřího

Mahena, Marie Majerové, Jarmily Glazarové, Petra Jilemnického či Ivana Olbrachta, básníků Josefa Hory, Františka Halase, Jaroslava Seiferta, Konstantina Biebla, Vladimíra Holana, Jindřicha Hořejšího a také spisovatele a malíře Josefa Čapka, tedy československé literární elity meziválečného období. V letech 1929–1939, kdy se poradcem prodejen a výroben DP stal Ladislav Sutnar, byla prodejní a výstavní firma Krásná jizba – odnož Družstevní práce – průkopníkem v rozvoji funkcionalistického designu. Sám Sutnar se uplatnil jako návrhář v typografii, navrhoval grafické úpravy a obálky knih, ale i plakáty, na nichž používal také Sudkovy fotografie. Snímky Sutnarových servisů i řady dalších produktů včetně vždy nápaditě naaranžovaných knih publikoval Sudek v měsíčníku *Panorama: kulturní zpravodaj* (4, 1930). O škále Sudkových fotografií pro DP si uděláme představu na základě publikovaných snímků v časopise *Žijeme* 1931: fotografie chryzantémy (s. 2) je variací na módní trend tehdejší nové fotografie, která „vidí povrch“. V roce 1935 sestavili Ladislav Sutnar s Jaromírem Funkem stejnojmennou knihu *Fotografie vidí povrch* (Státní grafická škola, Praha), která byla dle hodnocení historika a teoretika fotografie Antonína Dufka jediným československým příkladem trendu nové věcnosti a funkcionalismu v české knižní kultuře. V této knize publikoval fotografie rovněž Josef Sudek. Mimoto uveřejnil reportáže z výroby koberců bouclé (*Žijeme*, roč. 1, 1931, č. 3, obálka a s. 69, 70, 72; *Panorama, kulturní zpravodaj*, 1-12, 1931), objevují se i fotografie moderní architektury, které souznějí s cyklem *Nová architektura* Sudkova přítele, fotografa Jaromíra Funkeho.

Spolupráce s DP přinesla Sudkovi možnost realizovat svoji první samostatnou výstavu v prostorách Krásné jizby za Obecním domem, v ulici U Prašné brány 3, v Praze v roce 1932. Plakát pro výstavu vytvořil přítel, malíř František Tichý.

Nebylo tehdy zcela obvyklé pořádat v Praze samostatné výstavy fotografií, což komentoval novinář a fotograf Pavel Altschul: „Samostatná výstava výtvarníka – fotografa je u nás novinkou. Nemohlo být povoláníjšího nad Josefa Sudka, který tuto novinku zavedl a pomohl tím razit naší fotografii cestu“ (Altschul 1932, s. 183). Na konci pro Sudka úspěšného roku 1932 přichází od DP nabídka na vytvoření 26 fotografií pro *Kalendář Družstevní práce 1933*. Byla to podle historičky Anny Fárové „velká fotografická událost“, neboť je zde poprvé použito tvůrčí samostatné fotografie (Fárová 1995, s. 57). *Kalendář* vyšel v desetitisícovém nákladu v prosinci roku 1932, byl vytištěn hlubotiskem u Václava Neuberta. Grafickou úpravu a výběr snímků provedl Ladislav Sutnar. Základní ideou vydavatelského počínu bylo vytvořit uměleckou publikaci za levnou cenu, což se plně podařilo. Vydavatelé zařadili do kalendáře i čtyři reklamní fotografie pro DP.

Povzbuzena úspěchem Sudkova kalendáře, DP se rozhodla vydat na vánoce 1933 soubor Sudkových pohlednic s vánočními motivy (*Vánoce 1933*, Praha, Brno, Bratislava, Hradec Králové). Až šokující jednoduchost a strohost zapůsobila na řadu klientů negativně. Sudek nepřišel s idylickým viděním Vánoc, spíše zde aplikoval pojetí fotografické „nové věčnosti“ v kombinaci s minimalistickou úsporností, jednoduchými kompozičními triky a odvážným řešením, které si jistě vyzkoušel právě na reklamních fotografiích DP. Pro *Krásnou jizbu* DP Sudek vytvořil katalog *Obrázkový přehled umělecko-průmyslových výrobků „Krásné jizby“* (Praha, Družstevní práce, ca 1932). Bezesporu díky fotografiím pro DP se Sudek dostal k fotografiím propagačního katalogu firmy Sandrik na Slovensku, pro niž navrhoval design mj. Bohumil Južnič i Ladislav Sutnar. (*Stolní přibory*. Dolné Hámre/Slovensko, Sandrik a.s., ca 1935).

Praha se stala klíčovým místem Sudkovy fotogenie již od samotného počátku jeho kariéry. V roce 1931 vytvořil pro agenturu Orbis letecké pohledy Prahy v kalendáři *S upřímným přáním k Novému roku* (Praha, Orbis a.s., 1931).

V roce 1941 Sudek nabídl do nakladatelství Sfinx sto fotografií pro vydání knihy *Pražský hrad*, která z politických důvodů vyšla až na podzim 1945, v roce 1947 pak vyšlo jak její anglické vydání, tak česká reedice. V roce 1939 vydal Sudek péčí F. J. Müllera svazek *Praxe 1939* (Praha, F. J. Müller, soukromě vydané 1939) v počtu pouhých sto padesáti výtisků. Tak nízké náklady nemohly uspokojit poptávku v době počátku nacistické okupace vlastnit cosi, co odkazuje k české státnosti, již byla Praha a zejména Hradčany vždy symbolem. Sudkovy fotografie vzdorovaly době uchýlením se do starých ulic Prahy, do chrámu sv. Víta, k historii, která vedle fatálních zlomů znamenala také naději pro okupovanou zemi. Sudkova pražská obsese vrcholila v době protektorátu, v době „historické noci“ (Mlčoch 2001), totálního faktického i symbolického zatmění města. Tehdy často fotografoval na Hradě. Zejména v druhé půli 40. let se projevil hlad po fotografiích Prahy s jistou melancholickou notou, což Sudkovy fotky svrchovaně naplňovaly. Tuto řadu reprezentují knihy: Rudolf Rouček, *Pražský hrad* (Praha, Sfinx – Bohumil Janda, 1945), Arne Novák, *Prague Baroque*, (Praha, Fr. Borový, 1947), a Emanuel Poche, *Karlův most* (Praha, SNKLU, 1961), v níž fotograf představuje svou zálibu v barokním sochařství.

V roce 1947 Sudek vydal první zahraniční publikaci. Bylo to v londýnském vydavatelství Lincolns – Prager, a jednalo se o záběry nejvýraznějších památek na Pražském hradě, od baziliky sv. Jiří přes chrám sv. Víta až po Letohrádek královny Anny (Martin S. Briggs 1947). Důkazem úspěchu obrazových publikací věnovaných Praze je druhé vydání Roučkovy knihy *Pražský hrad*, vydané stejným nakladatelstvím Sfinx Bohumila

Jandy v roce 1947 v nákladu pět tisíc výtisků, stejně jako v předešlém vydání. Následovala další kniha věnovaná hlavnímu městu s textovým doprovodem básníka Vítězslava Nezvala a s předmluvou historika Arnošta Klímy, s resumé v češtině, ruštině a angličtině (Praha, Svoboda, 1948), tentokrát v nákladu dvacet dva tisíce dvě stě. Ve stejném roce vydal Sudek knihu věnovanou opět Pražskému hradu, Adolf Wenig, *Náš Hrad* (Praha, Jos. R. Vilímek, 1948), o několik let později pak vydal fotografie v knize Cyrila Merhouta *Paláce a zahrady pod Pražským hradem*. (Praha: Orbis, 1954, s. obr. příl. Edice: Osvětové a propagační edice). Již po Sudkově smrti byla vydána básnická sbírka Vítězslava Nezvala *Pražský chodec* se Sudkovými fotografiemi (Československý spisovatel 1981). Vyvrcholení Sudkova zájmu o Prahu, a to nejen o historii a sakrálnem prodchnutý Pražský hrad, ale i o malostranské potmělé ulice, o pražské parky a zahrady, o místa na okraji, o pražské ostrovy, o periferii, kde tramvajová linka má konečnou stanici, je možné sledovat v přelomové publikaci horizontálního rozměru s textem básníka Jaroslava Seiferta *Praha panoramatická* (Praha, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959). Kniha byla unikátní šířkovým panoramatickým formátem, který Sudek začal používat již od poloviny 40. let. Náklad patnáct tisíc výtisků ukazuje, že si vydavatel byl vědom vzrůstajícího zájmu o Sudkovo dílo. Historik fotografie Jan Mlčoch označil knihu jako „snad nejvelkorysejší fotografickou publikaci té doby.“ (Mlčoch, 2016, s. 58). Od roku 1930, kdy Sudek vydal výstavní katalog sochařů a malířů Emanuela Famírovi (*Emanuel Famíra*, Purkyně, Praha 1930), se podílel svými reprodukcemi na monografiích a katalozích dalších výtvarných umělců. O dvacet let později, v roce 1950, opět přispěl svými fotografiemi do dalšího Famírova katalogu výstavy. S řadou výtvarníků se přátelil (Emil Filla, Josef Wagner, Hana Wichterlová), některé dokonce finančně podporoval (František Tichý, Andrej Bělocvětov), a to jak bezprostředně, tak nákupem jejich obrazů, kreseb a soch. Řada umělců se se Sudekem vyrovnávala nejen finančně, ale také tak, že mu jako protihodnotu za fotografie dávali své obrazy nebo kresby. Tak vznikla proslulá Sudkova sbírka českého moderního umění. V období let 1930–1945 nasbíral více než tisíc obrazů, kreseb a soch a mnohá díla měl označena razítkem „Sudkova galerie“. Nejvíce prací měl od Františka Tichého a Jana Bendy. Jeho sbírka po smrti přešla do Národní galerie v Praze a do Galerie moderního umění v Roudnici nad Labem. Výlučně Sudkovy fotografie byly zastoupeny v monografii Anny Masarykové o sochaři Josefu Mařatkovi (Masaryková 1958). V 70. letech fotografoval tvorbu sochaře Stanislava Hanzíka pro katalog výstavy *Čestmíra Berky Malé bronzky a cíny Stanislava Hanzíka* (Praha, Galerie Díla, 1972). (Hanzík 2016).

Široký rejstřík Sudkovy tvorby na počátku třicátých let dokládají fotografie industriální architektury v propagačním svazku *Stavba druhé třetiny Pražské obecní plynárny v Michli, 1929-1930* (Michle, Pražské obecní plynárny, 1931). Se zvláštním zájmem se Sudek soustředoval na moderní architekturu, jejíž fotografie tu a tam publikoval v časopise *Žijeme*. Intenzivně fotografoval proměnu Hradce Králové v moderní město, na níž měl výrazný podíl Josef Gočár (Kubíček – Wirth 1939). Sudek pracoval i pro Ing. Václava Mariu Havla, otce pozdějšího prezidenta České republiky, dramatika Václava Havla, pro nějž vytvořil vánoční pohledy *Vánoční přání od Ing. Václava Havla* (Praha, Ing. Václav Havel, [1935]). Václav M. Havel postavil mimo jiné vilovou čtvrť na Barrandově spolu s velkým společenským areálem Barrandovské terasy, které Sudek také fotografoval.

Nebylo náhodné, že DP vydávala *Panorama, kulturní zpravodaj*, tehdy novou technikou hlubotisku, kterou v Čechách dovedl k dokonalosti vydavatel Václav Neubert na Smíchově. (*Panorama, kulturní zpravodaj*, 1-10, 1933; *Panorama, kulturní zpravodaj*, 1-10, 1934). Hlubotisk umožnil reprodukovat fotografie ve větší škále odstínů.

Z tohoto hlediska je skoro manifestační Sudkova účast na svazku Miloše Blocha *Fotografie v reklamě a Neubertův hlubotisk* (V. Neubert a synové, Praha, 1933) a o rok později spolupráce na ještě rozsáhlejší knize Alexandra Hackenschmieda, *Typografia. O fotografii a hlubotisku* (Praha, Vydává spolek Typografia, 1935). Je vůbec zajímavé, jak často Sudek přispíval svými fotografiemi do publikací o tiskařských technikách, litografii a ofsetu, které předcházely hlubotisku. Jako by chtěl uctít ony zakladatele moderních tiskařských technik, které umožnily přenos reprodukováného obrazu, jimiž byli vedle Aloise Senefeldera, který vynalezl kamenotisk (Hašek a kol. 1959), také Karel Václav Klíč, český malíř, fotograf a vynálezce heliogravury a hlubotiskové rotačky a prof. Jakub Husník, vynálezce dvojtónové fotografie, hlubotisku a světlotisku (Hašek a kol. 1959).

Ve druhé polovině 30. let se Sudek opět cílevědomě vrátil k portrétní fotografii. Tentokrát ke dvacátému výročí nového československého státu doprovodil fotografiemi text literárního historika Alberta Pražáka o prvním prezidentu ČSR T. G. Masarykovi (Praha, Vydavatelství Družstevní práce, 1938).

V roce 1940 se Sudek podílel na obrazové výpravě knihy Františka Stuchlého *Bůh v srdcích českých básníků s podtitulem Výbor básní s poznámkami a otázkami k výkladům opakování římskokatolického náboženství na školách národních a středních: Božena Němcová, Otakar Theer, Jan Neruda a jiní*. (Praha, školní nakladatelství pro Čechy a Moravu, 1940). Na obálku byl vybrán skvostný pohled do interiéru chrámu sv. Víta.

Od dvacátých let se Sudek soustavně zabýval hudbou. Po válce pořádal ve svém ateliéru neformální setkání přátel, ale také milovníků hudby, jakým byl on sám. Postupně se dostal od renesanční a barokní hudby i k moderní vážné hudbě. Zamiloval si zejména Leoše Janáčka. V roce 1971 Sudek vydal soubor fotografií z Janáčkovy rodiny, Hukvaldy. Byla to místa, kde se Janáček rád procházel či odpočíval. (*Janáček – Hukvaldy*, Praha, Editio Supraphon, 1971).

Od roku 1956 Sudek vydával monografické soubory a výběry, a to ve formě samostatných publikací nebo katalogů výstav.

První zásadní monografii vydal komunistický kritik a teoretik meziválečné sociální fotografie Lubomír Linhart (Linhart 1956). Linhartova kniha byla mezníkem. Poprvé byl Sudek představen jako „totální“ fotograf s tak nevšedním viděním, že nebylo nadsázkou hovořit o fotografovi evropského formátu. Touto knihou vstoupil Sudek do nejvyššího patra fotografie, od této publikace se začíná používat spojení „básník-fotograf“ (Jeffrey 2016, s. 32). Bylo tam téměř vše, co dělalo Sudka Sudkem: polabská krajina, nuselská periferie, pražské ulice, náplavka u Vltavy, fotografie z Invalidovny a ze svatovítského chrámu, podobizny přátel umělců, ojíňená pavučina, zima v parku, Janáčkovy Hukvaldy, prales Mionší v Beskydech, Malostranský hřbitov, okno Sudkova ateliéru, zátiší se sklenicemi, vejcem a mušlemi nebo takřka surrealistické uskupení skleněných očí na skle.

Se Sudkem se v té době spřátelil také redaktor Jan Řezáč, který se stal iniciátorem řady jeho knižních a výstavních projektů. V letech 1953-1971 byl Řezáč šéfredaktorem a posléze ředitelem Státního nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, kde se Sudek podílel na obrazovém doprovodu některých publikací. V roce 1964 vydalo nakladatelství Artia, které bylo součástí podniku zahraničního obchodu stejného jména a bylo v Československu jediné specializované nakladatelství na vydávání knih o české kultuře do zahraničí, a tedy výlučně v cizích jazycích, první monografii Sudka, která šla na export (Jan Řezáč, Sudek. Praha, Artia, 1964). Významnou přehlídku Sudkova díla uspořádala Anna Fárová v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze v roce 1976, tedy v roce, kdy fotograf zemřel. Vydala k této příležitosti nevelký, ale důležitý katalog, který graficky upravil její muž, Libor Fára. (Anna Fárová, *Fotograf Josef Sudek*, Praha, Uměleckoprůmyslové museum, 1976).

Po Sudkově smrti se objevuje častější frekvence výstav, ale i portfolií nebo tematických publikací, také díky tomu, že Uměleckoprůmyslové museum získalo velkou část Sudkovy pozůstalosti volné tvorby darem od Boženy Sudkové. (*Josef Sudek – Zahrady*, Praha, Uměleckoprůmyslové museum, 1981; Jan Mlčoch, *Josef Sudek Doma*, Praha, UMPRUM – Umělecko-

průmyslové museum, 1995). Na výstavách Sudkových prací v Uměleckoprůmyslovém museu se zejména v osmdesátých letech výrazně podílel Zdeněk Kirschner, vedoucí odboru užité grafiky a fotografie musea, který znal Sudka od 50. let. V roce 1982 sestavil a doprovodil textem knihu *Josef Sudek: výběr fotografií z celoživotního díla*, kterou vydalo nakladatelství Panorama v Praze. Fotograf se takové syntézy nedočkal, zemřel v roce 1976. Zdeněk Kirschner byl autorem textu japonského vydání publikace *Josef Sudek*, Takarajima Books 1993.

Anna Fárová musela sice z Uměleckoprůmyslového musea v roce 1977 za podpis Charty 77 odejít, paradoxně jí to však umožnilo uspořádat Sudkovu pozůstalost a pochopitelně získat neobyčejné množství informací o zesnulém fotografovi. Přitom byla schopná ještě v době normalizace v roce 1983 publikovat v Itálii knihu s padesáti sedmi fotografiemi (Fárová 1983). Po roce 1989 mohla uplatnit hlubokou, doslova intimní znalost fotografa a jeho díla na řadě výstav a v publikacích v zahraničí. Kniha *The Poet of Prague* byla vydána nakladatelstvím Aperture v New Yorku ve spolupráci s nakladatelstvími v Paříži, Londýně a Tokiu. S Manfredem Heitingem spolupracovala v roce 1994 při přípravě výstavy a publikace *Josef Sudek: The Pigment Prints 1947-1954*, která ještě ve stejném roce putovala do Arles, a v následujícím roce do New Yorku. Avšak jejím vrcholným dílem byla kniha *Sudek*, Torst, 1995, která se stala do té doby nejpropracovanější syntézou mistrova díla. Německou a anglickou verzi vydalo v roce 1998 mnichovské nakladatelství Gina Keyahoff.

Sudkův zájem o panoramatický formát, zaměřený na rozdrásanou krajinu povrchových dolů severních Čech, byl tematizován v portfoliu s textem Emila Juliše, *Mostecká/Humboldtka* (Most, Nakladatelství Dialog, ca 1995) v nákladu dvou tisíc výtisků. Sudkovy snímky z uvedené oblasti byly poprvé vydány v katalogu Galerie výtvarného umění v Litoměřicích s texty Antonína Dufka, Bohdana Kopeckého a Dalibora Kozla pod příznačným názvem *Smutná krajina/Sad Landscape*. O reedici se postaralo nakladatelství KANT v roce 2004. Od roku 2007 vydává nakladatelství TORST soubory publikací zaměřené na náměty, cykly a žánry Sudkovy tvorby. Dlouhodobý vydavatelský projekt společně s nakladatelem zahájila Anna Fárová, která se ještě před smrtí (2010) stačila na prvních svazcích autorsky a výběrem snímků podílet. Jsou vydávány v české i anglické mutaci; doposud byly publikovány knihy *Portréty* (2007), *Okno mého ateliéru* (2007), *Zátiší* (2008), *Reklamní fotografie* (2008), *Mionší* (2009), *Chrám sv. Víta* (2010) a *Labyrinty* (2013). Když v roce 2001 Ian Jeffrey vydal formátem sice malou monografii o Sudkovi v proslulém vydavatelství Phaidon s padesáti pěti fotografiemi v prestižní ediční řadě nejvýznamnějších fotografií nazvané výmluvně 55,

byl světový ohlas Sudka potvrzen. Každá kniha této edice obsahuje padesát pět fotografií, prezentovaných chronologicky, a jejich prostřednictvím je vyprávěn příběh každého fotografa. Dalším stvrzením tohoto mezinárodního renomé „básníka s fotoaparátém“ (Shallcross 2004) byla v roce 2016 velká výstava v Jeu de Pommies v Paříži a National Gallery of Canada, Ottawa, *The Intimate World of Josef Sudek*.

Literatura

Altschul 1932

ALTSCHUL, Pavel: Fotograf Josef Sudek, *Žijeme*, roč. 2, 1932, č. 6, s. 183.

Briggs 1947

BRIGGS, Martin S.: *Josef Sudek. Magic in Stone*. 113 fotografií. Londýn: Lincolns – Prager Publishers, Ltd. 1947.

Denkstein et al. 1958

DENKSTEIN, Vladimír – KYBALOVÁ-KÁČLOVÁ, Jana – DROBNÁ, Zoroslava: *Lapidarium Národního musea, sbírka české architektonické plastiky XI. až XIX. století*, Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958.

Fárová 1983

FÁROVÁ, Anna: *Josef Sudek*. Milán: Gruppo Editoriale Fabbri, 1983.

Fárová 1995

FÁROVÁ, Anna: *Josef Sudek*. Praha: Torst, 1995.

Fárová 1996

Album Josef Sudek 1896-1996, Praha: Josef Sudek Foundation, 1996. Počet výtisků 100.

Hanzík 2016

HANZÍK, Stanislav: *Fotograf ve dvoje vpravo... vzpomínání sochaře Stanislava Hanzíka na fotografa Josefa Sudka*. V Tetině: Sdružení svatě Ludmily, [2016]. 10 nebilovaných stran.

Hašek 1959

HAŠEK, Josef: *Moderní ofsetová deska*. Praha: n. p. Grafotechna, 1959.

Hašek a kol. 1959

HAŠEK, Josef – SOUČEK, Stanislav – HLAVA, Alois – KOSINA, Pavel: *Senefelder a Praha – k 125. výročí smrti vynálezce litografie*. Praha: Sdružení podniků polygrafického průmyslu a Odborový svaz zaměstnanců šk., vědy, um. a tisku, 1959.

Jeffrey 2016

JEFFREY, Ian: *Bohemian Odyssey: Josef Sudek's Publishing Projects*, in: Ann Thomas, Vladimír Birgus, Ian Jeffrey eds., *The Intimate World of Josef Sudek*, Ottawa a Paříž: Canadian Photography Institute of the National Gallery of Canada a Jeu de Paume, 2016, s. 26-39.

Jůza 2002

JŮZA, Jiří ed.: *Svět tance Jiřího Jašky a Josefa Sudka: Galerie výtvarného umění v Ostravě, 9.4. - 1.6.2002, Muzeum Prostějovska v Prostějově 6.6.-21.7.2002*. Vyd. 1. Ostrava: Galerie výtvarného umění v Ostravě, 2002. [33]

Kubiček – Wirth 1939

KUBIČEK, Alois – WIRTH, Zdeněk: *Hradec Králové, město českých královen, město Ulrichova*. Hradec Králové: Společnost Královéhradecká, 1939.

Linhart 1956

LINHART, Lubomír: *Josef Sudek Fotografie*. Praha: SNKLHU, 1956.

Masaryková 1958

MASARYKOVÁ, Anna: *Josef Mafotka*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958.

Mlčoch, 2016

MLČOCH, Jan: *The Mounted Photographs*, in: Ann Thomas – Vladimír Birgus – Ian Jeffrey: *The Intimate World of Josef Sudek*, Ottawa a Paříž: Canadian Photography Institute of the National Gallery of Canada a Jeu de Paume, 2016, s. 57-65.

Shallcross 2004

SHALLCROSS, Gillian ed.: *Josef Sudek: Poet with a Camera*. Boston: Museum of Fine Arts, 2004.

Sudek 1996

Josef Sudek: [ze sbírky Miroslava Kholo]. 1. vyd. Brno: Moraviapress, 1996. 80. [14]

Thomas et al. eds. 2016

THOMAS, Ann – BIRGUS, Vladimír – JEFFREY, Ian, eds.: *The Intimate World of Josef Sudek*, Ottawa a Paříž: Canadian Photography Institute of the National Gallery of Canada a Jeu de Paume, 2016.

Poznámka pro čtenáře

Během práce na této kapitole Vojtěch Lahoda vážně onemocněl a nebyl bohužel schopen prohlédnout a zkontrolovat všechny konečné ilustrace provízející jeho text. Nedokázal ani sám redigovat výsledný text. Pokusil jsem se co nejvíce přihlídnout k jeho názorům a záměrům, a opíral jsem se o fakta, která jsme oba měli k dispozici. Doufám, že bude s touto finální verzí spokojen. MH

112
113

Svatý Václav, Saint-Guy

Publisher: Druhářství práce, Prague, 1928
Original Price: Kčz 500. 1st Edition, Size 51.0 x 41.4 cm
No. of Pages: Unpaginated, with 14 original gelatin silver prints
Edition: Original Emanuel Fryda, 1st. Lang. Polish
Attribution: Parafiala with 2 ribbons, loose sheets. Print Run 120

The illustrations in the portfolio and book are original gelatin silver prints, which are the sheets and pages of the publications.
All prints are made by the Josef Šedivý studio. It can be assumed that the print run of 120 copies includes both editions.

148

Svatý Václav, Saint-Guy

Publisher: Druhářství práce, Prague, 1928
Original Price: Geldenloeff, 1st Edition, Size 51.0 x 41.4 cm
No. of Pages: 48, with 14 original gelatin silver prints
Edition: Original Emanuel Fryda, 1st. Lang. Polish
Attribution: Full leather. Print Run 120

Josef Sudek. Fotografie (Josef Sudek. Photography)
Publisher Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Prague, 1956
Original Price Kčs 30
1st Edition, Size 24.5 x 17.7 cm
No. of Pages 290, with illustrations in sheet-fed gravure
Author Lubomír Linhart. Editors Ladislav Fikar, Jan Řezáč
Designer František Tichý
Attributes Cloth, dust jacket, slipcase

Josef Sudek *Privatissima*

JOSEF SUDEK
The commercial photography for Družstevní práce

The Commercial Photography for Družstevní práce
Publisher Alvar Aalto Museum, Jyväskylä, Finland, 2002
Original Price 20 €
1st Edition, Size 32.0 x 23.5 cm
No. of Pages Unpaginated, with
Author Vojtěch Lahod
Printer Vamm
Lapp